

Anul cărții 2019. Cum a fost? Cum ar fi putut să fie?

În 15 ianuarie am încheiat cu un scurt bilanț trinis tuturor participanților la proiectul „Citește cu mine!” Vă mulțumim că ați răspuns invitației de a participa la evenimentele din săptămâna 16-22 decembrie. Copiii au reacționat bine și s-au simțit mândri că au avut ocazia să răspundă la întrebări și să fie apreciați de dvs. Am instituit un „premiu al scriitorilor”. M-aș bucura foarte mult dacă ați accepta să răspundeți la două întrebări:

1. Cum s-a desfășurat din perspectiva dvs. Anul cărții?

1. Ce așteptări ați avut de la un astfel de program? Cum ar fi putut să fie?

Ar fi un fel de răspunsuri în oglindă la cele ale profesorilor care au fost date în mai multe rânduri pe parcursul anului trecut. V-am pus cele două întrebări pentru că în Legea 357/2018 sunteți considerați printre actorii principali ai punerii ei în practică.

Simona Antonescu: 1. Pentru mine, singura activitate care s-a derulat sub semnul acestui An al Cărții a fost proiectul dvs. În cadrul său am avut ocazia să-mi cunosc micii cititori, să le transmit mesaje și să-mi fac cunoscute cărțile. La invitația unui colectiv de profesori foarte inimoși din Chișinău (Viorica Oleinic), am petrecut o dimineață în mijlocul copiilor de toate vârstele, de la cei care citiseră *Istoria povestită copiilor* până la adolescenți care mi-au împărtășit păreri lor despre *Hanul lui Manuc*, *Fotografii* *Curții Regale* ori *Darul lui Serafin*.

Faptul că toate semnalele trase în ultima vreme, referitoare la înstrăinarea tot mai mare a copiilor și tinerilor de lectură, au dus la această „lege a cititului” mi s-a părut de bun augur. Să dăm credit cel puțin intenției, care a fost bună. Știm însă cu toții că drumul de la intenție la realizare este lung și poate descuraja pe mulți. Am auzit adesea în jurul meu anul trecut vorba „cu o floare nu se face primăvară”. Nu o susțin în totalitate pentru că subiectul este atât de important – să îndrăgostim copiii de cărți – încât cred că fiecare trebuie să vină cu propria lui floare ca să facem primăvară.

Mulți fac acest lucru și contribuie cu ce pot, bucurându-se pentru o cărămidă cât de mică pusă la temelie aceasta. Li admir și îi felicit.

2. Sunt o fire optimistă și mă așteptam ca Anul Cărții să însemne mai mult: vizibilitate foarte mare a scriitorilor și cărților lor, prezență în școli,

ocazii la sfârșitul cărora copiii să-și cunoască scriitorii.

Cum ar fi putut fi? S-ar fi putut ca toate „Săptămânile Altfel” să fie legate exclusiv de cărți și citit, poate vizite făcute la edituri, unde copiii și tinerii să vadă un manuscris și să fie cuprinși de magia aceea care însoțește lucrurile care stau să înceapă. S-ar fi putut ca săptămânal, una dintre orele de Limba Română să aibă ca invitat un scriitor. S-ar fi putut ca școlile să fie mult mai prezente la târgurile de carte. Există foarte mulți elevi care nu știu ce este acela un târg de carte. S-ar fi putut ca cei mai mari să fie implicați în jurizarea premiilor literare din 2019. Aș fi văzut o bună ocazie inclusiv pentru atragerea atenției părinților asupra rolului lecturii în formarea modului de gândire. La nivel declarativ, mulți părinți sunt de acord cu afirmația, dar nu oferă un exemplu personal care ar fi atât de repede urmat de copii. Poate că niște cluburi de lectură organizate în școli, la care părinții și copiii să citească împreună aceeași carte și apoi să vorbească despre ce le-a plăcut ar fi fost amuzante pentru ambele părți.

De fapt, cred că este greșit să vorbim la trecut despre toate aceste activități. Ele se pot face oricând, de acum înainte.

Florin Bican: 1. Chemările la lectură răsună de multă vreme în România. Acum avem și o lege în acest sens – Legea nr. 357/2018, adoptată în 3 ianuarie 2019 și publicată în *Monitorul Oficial* – care atestă că Anul Cărții în România... tocmai s-a încheiat.

Că un An al Cărții era necesar pentru recuperarea handicapului de lectură constatat statistic aici, nu mă îndoiesc. Dar că un an se va dovedi suficient pentru diminuarea acestui deficit, mi se pare cel puțin discutabil. De ce nu „Deceniul Cărții” sau, și mai bine, „Secolul Cărții”?

Din perspectiva mea de cititor, traducător și scriitor, Anul Cărții nu a decurs altfel decât anii precedenți – am citit, am tradus și am scris, nu neapărat mai mult decât până acum. Am continuat să mă întâlnesc cu cititorii și să pledez pentru lectură. Am continuat s-o ard prin librării, anticariate și biblioteci și să sondez Internetul, la vânzătoare de cărți – știți cum e: o carte conduce la alta și, până să-ți dai seama, te trezești că s-a declanșat o reacție în lanț. Am continuat să consiliesc/încurajez scriitori aspiranți, subliniind importanța primordială a lecturii ca fundație a scrisului. Dar am făcut toate astea nu mai mult (sau mai puțin) decât în alți ani, nu mai mult (sau mai puțin) decât o mulțime de profesori, părinți, scriitori, librari, editori, activiști literari etc. Doar că anul ăsta lucrurile s-au desfășurat pe fondul unor chemări la lectură centralizate...

2. Nu am așteptări de la programe. Nu din scepticism, ci din superstiție. Și nici alternative nu mă hazardez să propun. Dar m-aș bucura ca acest program să dezvolte o dinamică proprie, care să încurajeze relația cu cartea pe termen lung.

Recent, poate ca o dovadă că Anul Cărții nu s-a încheiat, așa cum mă temeam, Ministrul

Educației a lansat o nouă chemare la lectură, îndemnând copiii tuturor școlilor din România să citească zilnic câte 20 de minute (plus încă 20 în familie). Din nou, nu știu dacă aceste 40 de minute sunt suficiente, dar ele reprezintă o sămânță care poate germina. Solul în care a fost sădită merită udat și îngrijit.

Sigur, mulți dintre beneficiarii unui astfel de program l-ar putea privi cu suspiciune, sfârșind prin a-l respinge. C-așa-i omu'... Am mai văzut cazuri. În primul an de facultate, când îl studiam pe Shakespeare, profesorul ne-a impus să mergem regulat la teatru, pentru a ne stimula percepția dramatică a textului. Vădit nemulțumită, o colegă de lângă mine a pufnit, „După ce că ne duc în fiecare săptămână la cartofi, acu' mai vor și să mergem la teatru...” (Pentru cei care nu înțeleg referința, sortatul cartofilor era munca patriotică pe care eram obligați să o prestăm săptămânal.)

De aceea, mi-aș dori ca prin acest program, sau prin altul asemenea lui, cele 20/40 de minute să nu fie percepute ca o corvoadă. Restul vine de la sine...

Horia Corcheș: Ce aș putea remarca, din start, atât în calitate de profesor, cât și de scriitor, este că astfel de inițiative, dacă nu au și o serie de grafice ulterioare de măsuri concrete rămân simplă imagine. Nici în calitate de scriitor, nici în calitate de profesor, nu am simțit ceva deosebit față de alți ani cu privire la promovarea lecturii în școli. De altfel, cred că nici nu trebuie să declarăm un an drept anul lecturii, ci ar trebui să facem din obiectivul dezvoltării gustului pentru lectură un obiectiv permanent, de țară. N-am să intru în multe detalii în această privință, dar ar trebui văzute niște statistici, cum stăm cu numărul de librării, câte cărți se cumpără la noi comparativ cu alte țări, cum arată bibliotecile din orașe medii și mici sau, nu mai vorbesc, cele de la țară.

Revenind însă la problema anului lecturii. Mă zgărie în urechi și pe creier acel verb, „a lectura”, utilizat în program, deși sunt convins de bunele intenții ale celor care au conceput documentul. Nu știu, mai întâi, de ce s-au concentrat doar asupra nivelurilor primar și gimnazial, omițându-l pe cel liceal. Cum a arătat, apoi, campania în favoarea cititului în cărți în raport cu intenția? Nicicum. Era utopic oricum să își imagineze cineva că se pot organiza săptămânal acțiuni de implicare a unor voluntari, părinți, personalități publice, jurnaliști. Nu există timp și resurse pentru așa ceva, săptămânal, în toate școlile din țară. În fapt, probabil că sunt mii de școli în care nu s-a făcut nimic de genul acesta sau s-a făcut de două-trei ori în tot anul. Apoi, aș spune că nu astfel de întâlniri cu autorități publice și cu jurnaliști dezvoltă gustul pentru lectură. Ele rămân simple festivisme, cu aer prăfuit, departe de scopul generos.

Ce poate ajuta? Mai întâi mă voi referi la întâlnirile cu scriitorii, atingând astfel un alt punct din program. Ele pot fi, într-adevăr, utile. Dar și în acest caz, e necesară depășirea unor provincialisme și a unor orgolii

locale, respectiv a unor elitisme de tip universitar. Copiii trebuie să întâlnească scriitorii care vin cu cărți pentru vârsta și sufletul lor, pe care să-i simtă că sunt parte-n parte cu ei. Și au nevoie de povești, nu de estetisme. Altfel, percep doar obiecte din vitrină, cu care nu le vine să se joace, pentru că au aer prăfuit și plictisitor. Supere-se cine o vrea pe mine, dar nu vom atrage masele spre carte, spre lectură, transformându-i în cititori constanți, cu punerea pe scenă a unor scriitori plini de ei înșiși, scortșoși, care le livrează mai degrabă propria imagine decât poveștile de care tinerii au nevoie sau le livrează istorii plicticoase, bune doar de sertarul academic. Aduceți-vă aminte de un Creangă, cel care la Juruimea era de un umor nebun, neconvențional și plin de farmec prin ineditul său, prin modestia sa trucată, prin autenticitatea manifestărilor și prin savurosul narațiunilor. Într-o altă epocă, desigur, adaptat timpului, de astfel de prezențe e nevoie în fața elevilor. S-a tot uzat de formula „scriitori vii”, aș duce-o la un alt nivel de semnificații, e nevoie ca elevii să întâlnească „scriitorii vii” în sensul acesta, al expresiei, nu doar în cel al organicului. Aș duce în școli scriitorii cu vitalitate, care pot interacționa cu elevii, care au ce să le spună pe limba lor, care sunt capabili să facă ateliere cu ei, să interacționeze direct, nu *ex cathedra*, poeți tineri aș duce în licee, cu cărțile lor adesea șocante, prozatori valoroși din primele linii apoi, ajutându-i să își lanseze prin școli volumele, scriitorii de literatură pentru copii din noile valuri în primar și gimnaziu. Aș face un program național de finanțare a unor astfel de campanii. N-ar fi mare lucru și n-ar secătui bugete, sunt sigur. Dar știu și că vor fi destui care vor contesta o astfel de idee, începând de la dificultatea stabilirii scriitorilor care să intre în proiect, până la problema resurselor financiare alocate. Am văzut câțiva scriitori prin școli, lansându-și cărțile, dar mai mult prin eforturi proprii sau

punctual cu implicarea devotată a unor profesori. Imi aduc aminte de Doina Ruști care și-a lansat la Cluj, în câteva licee, ultimul roman, *Homeric*, ca exemplu. Exemple de acest fel, cu scriitori invitați prin școli mai cunosc, dar sunt punctuale, generate de devotamentul unor profesori. În fine... Am fost invitat în câteva rânduri în respectivul an prin școli, pentru întâlniri cu copiii, dar, fără să mă lungesc mult în explicații, nu mai mult decât în alți ani. N-am simțit nicio diferență.

Apoi, ca să revin la ce ar putea ajuta, dincolo de întâlnirile cu scriitorii. Ar putea ajuta niște programe concrete, cum a fost cel lansat de dumneavoastră, care să aibă explicit un parcurs formulat, cu obiective, cu etape de desfășurare, cu actori implicați și responsabiliți etc. Mă gândesc acum și la proiectul lansat recent de doamna ministru Monica Anisie, cel cu 20 de minute de lectură. Câteva sugestii pentru scrierea lui am oferit chiar și eu, pentru că am fost solicitat. Dar mă tem că va rămâne tot la stadiul de imagine, în absența unor cadre mai precise de desfășurare, a unor indici de evaluare, a unor responsabilități care să fie implicate asumate. Oamenii, în școli, sunt îngropați în muncile curriculare, în nenumărate alte activități care-i rup în diverse direcții, nu te poți aștepta de la ei să preia din zbor o invitație și apoi să o pună în practică doar pentru că e interesantă. Uită de ea până a doua zi, bombardat de diverse alte sarcini și copleșit de responsabilități de rutină.

Alex Moldovan: 1. Cu excepția notabilă a Lecturiadei, care a contribuit și în alte rânduri la apropierea dintre cititorii-copii și scriitori, n-am văzut să se fi întâmplat ceva notabil legat de așa-zisul An al Cărții. Și, așa cum spuneam și în alt loc, cel mai bun lucru care s-a putut întâmpla a fost că autoritățile locale sau naționale – indiferent de forma lor – au ignorat Anul Cărții, pentru că sigur l-ar fi

stricat. Cred că nici nu putem să ne imaginăm festivismul gonflat pe care l-ar fi îmbrăcat niște manifestări instituționale dedicate acestei teme.

2. N-am avut niciun fel de așteptări. Ar fi putut fi un excelent prilej de întâlniri, turnee sau discuții. Mi-ar plăcea, pe de altă parte, să aflu cine sunt entitățile misterioase care se ascund în spatele impersonalului „se” din textul de lege: „se instituie”, „se organizează”, „se lansează” etcetera. Altfel, avem doar un frumos caz de animism ratat sau de wishfull thinking, în care Parlamentul României pare să aștepte ca lucrurile să se întâmple de la sine. Văd în același an normativ că, în cadrul programului „România citește” (denumit în continuare Programul), scriitorii români contemporani ar fi urmat să „lectureze” fragmente din propriile creații literare. Or eu unul nu mă văd „lecturând” ceva nici în ruptul capului.

Adina Popescu: 1. Sinceră să fiu nu am auzit de prea multe evenimente în cadrul acestui proiect. Poate din cauza faptului că nu au fost promovate? Presupun că ele au existat undeva și nu le-am urmărit eu. Singurul la care am participat a fost cel inițiat de ANPRO pe grupul Lecturiada. Mi s-a părut simpatic ce s-a întâmplat acolo, mai ales pentru că a fost și interactiv. Și am observat că au existat reacții bune din partea copiilor.

2. Pentru că nu știu exact ce a presupus proiectul, ce s-a întâmplat concret pot răspunde doar la un mod ipotetic. Ca să putem vorbi despre un „an al cărții”, elevii ar trebui să ia contact cu obiectul numit carte. Mi-aș imagina un „an al cărții” în care s-ar înființa mai multe biblioteci școlare. Mă refer în primul rând la școlile din mediul rural unde încă există wc-uri în fundul curții... oare putem vorbi despre biblioteci?! În orice școală din țara asta ar trebui să existe o bibliotecă nu doar cu cărți din bibliografia școlară sau numai cu cărți clasice, dar și cu

cărți noi pentru copii, scrise de autori contemporani, care să-i incite și să le povestească despre lumea de acum, în care să se regăsească (cum sunt, de pildă, cele mai multe cărți de la Editura Arthur). Așadar, dacă am avea bibliotecile și am avea și cărțile, atunci am putea să ne gândim cum să transformăm aceste spații în locuri atractive pentru copii. Locuri unde să vină cu drag, nu doar ca să împrumute cărți, locuri unde să se întâmple evenimente legate de carte. Am fost la multe întâlniri cu copiii prin diferite școli din țară, de cele mai multe ori evenimentele aveau loc în mod convențional în sala de clasă. Probabil că elevii ne percepeau ca pe o autoritate la fel ca pe profesori ceea ce din punctul meu de vedere n-ar fi de dorit. Sau în sala de festivități. Inșă noi nici nu le putem preda lecții copiilor, nici nu le putem oferi spectacole. Altfel ar sta lucrurile dacă acest gen de întâlniri ar avea loc în bibliotecă, legătura cu cartea ar fi mult mai directă. Iar dacă autorul nu poate să vină la Onești sau la Simeria, există Skype... și în jurul unei întâlniri virtuale se poate crea un eveniment.

Nora Rapotan: 1. „Anul Cărții în România” a fost un fiasco total, din punctul meu de vedere. Aproape niciuna dintre editurile serioase (nemavorbind de cele mai puțin vizibile) nu și-a gândit strategia editorială în funcție de această celebrare. Dacă în sfera muzicală se știe că în Anul Vivaldi (dau un exemplu la întâmplare) se va cânta mult și peste tot Vivaldi, inclusiv sau mai ales piesele mai puțin cunoscute, ei bine, în România Anul Cărții a fost pus totalmente și fatalmente în umbra evenimentelor politice. Evident că niciunul dintre oamenii politici (indiferent de partidul de apartenență) n-a dat importanță Anului Cărții, cum nu dau nici sferei educației. În schimb, au fost diverse inițiative venite din partea „beneficiarilor”, adică a cititorilor – profesori, bibliotecari, reprezentanți ai

diferitelor instituții culturale care au suplinit parțial ignoranța totală a celor care ar fi trebuit să promoveze Anul Cărții.

2. Mi-ar fi plăcut să fie foarte, foarte multe campanii de promovare a lecturii – până la saturatie. Tocmai pentru că astfel de campanii nu presupun existența unui buget prealabil, mă refer la finanțe; erau suficiente inițiativa și prezența unui grup de lucru. Dar nici școlile și nici instituțiile de cultură nu s-au gândit să-și orienteze programul educativ în funcție de această celebrare.

Ar fi fost extrem de binevenite proiectele interdisciplinare, cele care să scoată cartea și actul lecturii din sfera prezervării pentru inițiați – sunt de mult o prezență în spațiul cultural european și mondial instalațiile sonore – imbinarea dintre lectura performativă și muzică – sau instalațiile umane – lecturi performative (lectura imbinată cu pictura, jocurile de lumini etc.).

Ar fi fost mult mai utile activitățile lipsite de discursuri sterpe și inutile, cu rol ilustrativ și atât.

Ar fi fost de dorit provocarea

adultilor să citească, nu neapărat doar a copiilor. Să nu uităm că aceștia din urmă nu citesc pentru că le lipsesc modelele celor din jurul lor, la care se adaugă și concurența neloială din partea mediilor multimedia.

Mi-aș fi dorit mai puțin decorativ și mai multă eficiență la programele și proiectele care au fost puse sub semnul Anului Cărții – eficiența acestora însemna însușirea unor deprinderi și abilități care se transformau și în niște achiziții culturale de calitate.

Ana Maria Sandu: 1. „Anul cărții în România” s-a desfășurat ca orice alt an. Nu am participat la nici o lectură organizată în cadrul acestui program în vreo școală/liceu. Nu cred că a citit nimeni vreo carte în plus în „anul cărții”. A rămas doar o titulatură, o „expresie frumoasă” cum zic, uneori, copiii.

Am avut, însă, multe întâlniri cu elevi din toată țara cu „Incubatorul de lectură”, proiectul pe care îl fac împreună cu poeta Svetlanei Cârstean, de aproape patru ani. Și care e, în primul rând, unul de citit și de scris, de descoperit autori contemporani sau care nu sunt în programă. De antrenament real, căci pentru a împrieteni pe cineva cu limbajul e nevoie de timp și de înțelegere, iar asta nu se rezolvă cu nici o directivă din lume. Dacă lucrurile ar fi așa de simple, n-ar fi nevoie decât de un îndemnul de felul: „la o carte și citește”. Din păcate, e nevoie de mult mai mult.

2. Nu am avut mari așteptări, e adevărat. De fapt, nu mai am în general când vine vorba despre sistem. Cred mai degrabă în ce face fiecare, ce poate să schimbe în zona lui. Familiarizarea cu un alt gen de raportare la literatură (și la artă în general) înseamnă o scuturare de clișee și o împropățare reală. De care au nevoie și copiii și profesorii. Dacă cineva și-ar fi propus cu adevărat ca acest „an al cărții” să însemne ceva, ar fi fost nevoie de o gândire coerentă, care să implice un număr mare de

scriitori, care să interacționeze cu un număr cât mai mare de copii. Și simplul fapt de a fi expuși la un alt gen de discurs decât cel de la școală sau de la televizor contează. Cei mai mulți dintre cei aproape 1000 de copii cu care ne-am întâlnit la „Incubator” în acești ani nu știu ce înseamnă „contemporan”. Sau nu au conștiința faptului că cele mai multe dintre textele pe care le citesc sunt traduceri, ca să dau doar două mici exemple.

Note

¹Legea nr. 357/2018 pentru instituirea anului 2019 ca „Anul Cărții” în România

„Parlamentul României adoptă prezenta lege.

Art. 1. -

Se instituie anul 2019 ca „Anul Cărții” în România.

Art. 2. -

(1) Cu prilejul sărbătoririi „Anului Cărții” se organizează evenimente culturale dedicate acestei inițiative.

(2) Autoritățile administrației publice centrale și locale pot acorda sprijin logistic și/sau financiar, după caz.

Art. 3. -

(1) În „Anul Cărții” se lansează Programul național „România citește”, denumit în continuare Programul. Programul se va desfășura în cadrul unităților de învățământ primar și gimnazial și presupune organizarea de întâlniri săptămânale ale elevilor cu voluntari, precum părinți, personalități publice, jurnaliști. În cadrul Programului, voluntarii vor lectura împreună cu elevii fragmente din operele literare incluse în programa școlară.

(2) Programul presupune și organizarea de întâlniri bianuale ale elevilor cu scriitori români contemporani, de anvergură națională sau locală, care să lectureze fragmente din propriile creații literare, în scopul încurajării lecturii și promovării acestora.”

Ancheta a fost realizată de
Monica Onofescu.